

Datum 15 mei 2023

Betreft **Position Paper VluchtelingenWerk Nederland – rondetafelgesprek
Spreidingswet 25 mei 2023, commissie Justitie en Veiligheid**

Een wet met als doel de taak voor de opvang van asielzoekers formeel bij alle gemeenten te beleggen en de opvang daarmee evenredig te verdelen over het land is keihard nodig. Al meer dan een jaar verblijven asielzoekers in omstandigheden ver beneden alle peil. Omstandigheden die het gerechtshof in Den Haag als onrechtmatig beoordeelde en die tot talrijke schrijnende situaties heeft geleid voor mensen die bescherming zoeken in ons land. De maatschappelijke opgave om structureel voldoende capaciteit in de opvang te garanderen en mensen fatsoenlijk op te vangen is dus zeer urgent. Het is onbegrijpelijk dat deze wet zo lang op zich heeft moeten laten wachten. De wet zou een einde moeten betekenen aan het gesleep met mensen van de ene naar de andere opvanglocatie en het zou hen de zo lang ontbeerde duidelijkheid, veiligheid en perspectief moeten geven.

In [onze reactie op de internetconsultatie](#) zijn onze kritiekpunten uiteengezet. Deze punten vatten wij hieronder samen. Daarnaast constateert VluchtelingenWerk dat het kabinet ervoor gekozen heeft alle kritiek op deze wet terzijde te schuiven, van organisaties die de wet moeten gaan uitvoeren maar ook van de Raad van State (RvS). Het politieke compromis is zo fragiel dat de uitvoering daaronder moet lijden. De regering zou inmiddels geleerd moeten hebben dat het serieus nemen van uitvoeringsorganisaties de enige manier is om te werken aan de betrouwbaarheid van de overheid en het toepassen van de menselijke maat.

Om de opvang van asielzoekers in Nederland goed en humaan te regelen is meer nodig dan een goede spreidingswet. Zo zijn meedoen vanaf dag één, snelle en zorgvuldige asielprocedures en snelle en voldoende huisvesting van statushouders cruciaal. Op al die vlakken is substantiële inzet nodig.

Stabiele meerjarige opvangcapaciteit

Buffercapaciteit en het voorkomen van afschalen van bestaande opvangcapaciteit is essentieel om de cirkel van de afgelopen jaren te doorbreken en te zorgen voor kwalitatief goede opvang en weinig tot geen verhuizingen. Duurzaamheid is echter te nauw gedefinieerd en stuurt nu op locaties die beschikbaar zijn voor minimaal 5 jaar. Dit zou minimaal 15 jaar moeten zijn, maar bij voorkeur zou er gekozen moeten worden voor permanente locaties. Een opvanglocatie voor asielzoekers zou net zo normaal moeten zijn als een bibliotheek in je buurt. De Adviesraad Migratie noemt het belang van meerjarig stabiel financieren van IND en COA en het College voor de Rechten van de Mens stelt voor om het voorkomen van noodopvang expliciet als doel van de Spreidingswet te benoemen. Stabiele en lange termijn financiering geldt in dit kader ook voor gemeenten die binnen de Spreidingswet ruimte krijgen om zelf de opvang te organiseren.

Kwaliteit

De verankering van een kwaliteitskader in deze wet is noodzakelijk conform artikel 17 lid 2 van de Opvangrichtlijn. Het College voor de Rechten van de Mens geeft aan dat verwijzing naar de kwaliteitsstandaarden van het COA voor reguliere opvanglocaties (door wie ook beheert) ontbreken en dit wel een basis in de regelgeving moet krijgen¹. Ook de Raad van State benadrukt dat de kwaliteit moet voldoen aan, ook internationaal, gestelde eisen. Dit is ook bekrachtigd door de [recente uitspraak](#) van het gerechtshof Den Haag.

De Memorie van Toelichting (p.13) stelt dat het ministerie toezicht moet houden op de kwaliteit van de opvangplaatsen. 'Ten behoeve van de uitvoering wordt een kwaliteitskader geformuleerd en ontwikkeld voor zowel materiële als immateriële kwaliteitseisen waaraan opvangvoorzieningen in al hun diversiteit aan moeten voldoen'. Het is noodzakelijk dat de kwaliteit van opvang van asielzoekers in al haar toekomstige verschijningsvormen toetsbaar voldoet aan in de wet verankerde kwaliteitsnormen. In de wet moet worden opgenomen dat alleen opvanglocaties die voldoen aan deze normen 'geschikte opvangvoorzieningen zijn'. De uitwerking daarvan kan via lagere wet- en regelgeving, die voorafgaande aan de wetsbehandeling inzichtelijk moet zijn en onderworpen aan parlementaire goedkeuring.

¹ Zie voorbeeld van kwaliteitskader forensische zorg: <https://kwaliteitskaderfz.nl>

Ten aanzien van de kwaliteit van opvang is ook de ligging van locaties heel belangrijk, goed bereikbaar en niet afgelegen in de bossen of in een industriegebied. De Adviesraad Migratie adviseert dat gemeenten gezamenlijk 'in de regio opvangvoorzieningen (te) realiseren die fysiek en sociaal zijn ingebed in de lokale samenleving'.

Kleinschalige opvang

VluchtelingenWerk pleit in dit kader voor meer concrete mogelijkheden voor gemeenten om kleinschalige opvang te creëren. Dat is in het belang van de bewoners, omwonenden en het maatschappelijk draagvlak. Gemeenten die bereid zijn om daadwerkelijk structurele kleinschalige opvang te bieden zouden financieel tegemoetgekomen moeten worden.

Uitvoerbaarheid

De verdeel- en beloningssystematiek maakt de wet uitermate complex en bestuurlijk omslachtig. In plaats van direct duidelijkheid te bieden en vingerwijzen te voorkomen, brengt deze vertraging, bestuurlijke impasses en 'gepolder' met zich mee. Het stevige lokale draagvlak dat bestaat voor asielopvang zal hierdoor een flinke deuk krijgen.

Gemeenten zullen afwachtend zijn met het bieden van opvangplekken, de ene gemeente kan immers in een provincie een 'extra' aanbod doen waardoor de andere gemeente minder kan bieden. Bovendien zijn de criteria rondom het uiteindelijke verdeelbesluit onduidelijk. We lezen dat er rekening wordt gehouden met de 'omstandigheden' en 'oog hebben voor...' (art. 8 en nader rapport p.12/14). Vage formuleringen die betekenen dat ieder onwelwillend gemeentebestuur argumenten kan vinden om 'nee' te zeggen. Gezien de eerste ervaringen met gemeenten die alvast vooruitlopen op deze wet lijkt deze zorg zeer terecht. Zo is in de regio Dordrecht onderlinge ruzie ontstaan en in Alkmaar is het college op het thema asielopvang gevallen.

De huidige opzet van de wet zorgt voor een continuering van de ongelijke spreiding van opvangplekken en stimuleert wellicht vooral 'armere' gemeenten om meer te doen vanwege de financiële prikkels. Zo ontspringen de 'rijkere' gemeenten mogelijk de dans en blijft de concentratie van opvang in de relatief armere regio's aan de randen van het land bestaan. De voorgestelde financiële prikkel is bovendien niet solidair. Het dwingt gemeenten te kiezen tussen geld van het Rijk of solidair zijn aan de provinciale opgave. In combinatie met de beoogde 'uitruil' tussen statushouders en verschillende groepen asielzoekers lijkt het eerder alsof een kader wordt geboden voor een vrije markt dan een die ervoor moet zorgen dat mensenrechtelijke principes worden nagekomen. De Raad van State geeft bovendien aan dat indien gebruik gemaakt wordt van financiële prikkels deze middelen ingezet moeten worden voor een van tevoren bepaald openbaar belang. Mocht er een vorm van beloning in de wet blijven bestaan dan zou die wat VluchtelingenWerk betreft geormerkt moeten worden zodat het ten goede komt van de kwaliteit van de opvang en (uitbreiding) van lokale voorzieningen waarvan naast andere inwoners ook asielzoekers en statushouders gebruik maken.

Maak het simpeler

De RvS adviseert de wet aan te passen en te enten op de Huisvestingwet, analoog aan de taakstelling huisvesting van statushouders. VluchtelingenWerk is ook voorstander van deze systematiek aangezien deze eenvoudig is en stoelt op een beproefde werkwijze en bestuurlijke samenwerking. Een dergelijke aanpak zou de opvang van asielzoekers stabiel, duurzaam en eerlijk over het land verdelen. In de eerste fase zou dit meteen een provinciale opgave betekenen inclusief een gemeentelijk richtgetal. Hierdoor voelt men zich eerder verantwoordelijk om alvast een bijdrage te leveren voor de 'eigen' provincie en de onderlinge samenwerking tussen gemeenten is binnen een provincie eerder, eerlijker en eenvoudiger te realiseren.

Conclusie

VluchtelingenWerk doet een beroep op de staatssecretaris om op cruciale punten het wetsvoorstel aan te passen. Wij vragen daarbij vooral aandacht voor het versimpelen van de systematiek waardoor sneller duidelijk is wat het aandeel van gemeenten moet zijn, de inzet op de langere termijn, het verankeren van kwaliteit en het nu echt starten met kleinschalige opvangvoorzieningen die in het belang zijn van de bewoners, omwonenden en het maatschappelijk draagvlak.